

Autobiografija

Juozui Tumui-Vaižgantui
Židikai, 1926 m. vasario 8 d.

Esu šeimoje vyriausia – paskui sesuo Zofija, paskui brolis Steponas, paskui Vincen-tas. 1885 m. gavau pirmąją mokytoją, iš Vilniaus Sumorokaitę (advokato sesuo). Bet jau prieš tai mokėjau skaityti, – kuomet išmokau – nežinau, labai anksti – 5 metų jau turėjau tėvo užprenumeruotą „Wieczory rodzinne“, laikraštį vaikams. Visa kūdikystė – auksinė. Buvau be galo lepinama, ypač tėvo, visi karštai kits kitą mylėjome. Be tėvų, daugelis dėdžių, ciocių – gerų, duodančių dovanų. Iš pat mažens mėgau skaityti – buvau gabi – maža būdama atmintinai deklamavau visas poemėles. Turėjau daug gražių knygų, žaislų. Gyvenau daugiausia fantazijos pasaulyje. Iš pradžios savo pramanytasias istorijas vaidinau pati su broliais ir seserim, – išmokusi rašyti, ėmiau komponuoti raštu. Nebuvo tai jokios apysakos nei dramos, tik daugiausia laiškai nuo pramanytų žmonių, – aš irgi buvau toje asmenų galerijoje, bet ne savo tikroje rolėje. Buvo tai epopėja – begalė žmonių, nuotykių, situacijų etc. Mano Motyna buvo beveik šventa – kantrybės, savęs atsižadėjimo idealas, visados pilnai sutinkanti su Dievo valia, labai maldinga. Kai mirė Vilniuje mano paskutinis brolis, mama su tokia ramybe priėmė iš Dievo rankos tą žmonių žodžiais neišreiškiamą

smūgį, kad d-ras Bagdonas, matydamas ją tuomet, parašė man paskui – pirmą kartą savo gyvenime matęs tikrą krikščionę ir supratus, kas tai yra krikščionystė. Tėvas buvo linkęs į despotizmą, šaunaus būdo, bet labai geros širdies, sąžiningas žmogus. Visų labai mylimas – ir prastų žmonelių, ir giminės, ir dvarininkų. (Žiūrėk: „Sename dvare“ teismas dėl bičių – tai tikras faktas). Abudu tėvai buvo tikri demokratai – neatsimenu jokio pasipūtimo, jokio niekinimo „chlopu“.

1887 – persikėlėm į Užventį. Rodos, 1891 m. susipažinau su Povilu Višinskiu – jis mane pastūmė sąmoningo lietuviško patriotizmo linkui. Bene tais pačiais metais nukeliavau į Peterburgą – į III kl., bet buvau taip trumpai, kad neverta to nė minėti. Susirgau ir nebegalėjau grįžti. Mokslas ir ten man sekė, buvau 2-ra mokinė. Mokiaus namie, eidama gimnazijos kursą. 1896 buvau Varšuvoje bitininkystės kursuose. 1898 mirė tėvas. Tuomet ūkį likvidavom, pasirodė, kad beveik nieko mums neliko. Apskritai sakant, visa mūsų šeima netikusi praktiškam gyvenimui. Visur ir visados pasiduodame gudresniems „šio pasaulio vaikams“. Materializmas mums visiems buvo tolimas ir kaktus. 1899 buvau pas Motyną Šiauliuose, 1900 – pas Laucevičius Mūruose, 1901-1904 – Pavandenyje. 1900 m. mirė brolis Steponas Šiauliuose, būdamas VII kl. Tas smūgis sulaužė mane ir jau niekad visiškai nebeatsitaisiau. Steponas buvo idealus berniukas – gabus be galo, muzikalus – atsimenu, kartais, paėmęs skripką, valandomis improvizuodavo mano duotąja tema tamsiame kambaryje. Mylėjau jį be galo, be krašto – vargiai bebuvu ir bėra pasaulyje antra sesuo, stipriau mylinti savo brolių. (Jis yra Nika „Sename dvare“.) Jis iš tikro buvo nepaprastas berniukas. Mūsų tarnai Užventyje sakydavo, kad jis „rodos koks karalaitis“ – toks švelnus, mandagus. Sąmojingas, linksmas, gyvas, rašydavo visokius monologus, rengdavo vaidinimus. Taip kaip aš komponavo epopėjas ir rašydavo laiškus.

1905 metų pradžioje išvažiavau į Žürichą. Tuo tarpu mano Motynai sunku buvo gyventi

Šiauliuose – nemokėjo versti ir neturėjo stiprios sveikatos. Todėl kun. Kazimieras, su kuriuo pasižinome Užventyje ir susiprieteliavom, taip pat ir su jo broliu Domininku, gavęs Gryvos filiją, paprašė mano Motyną apsigyventi pas jį. Motyna sutiko – kun. Kazimieras buvo jai kaip sūnus, visą laiką kuo geriausias ir atsidavęs kiek begalėdamas lig pat jos mirties. Mes irgi džiaugėmės, kad turėsime kur susirinkti šventėms ir kad Motynai neberekės rūpintis dėl duonos kąsnio. Brolis Vincentas labai mylėjo kun. Kazimierą ir, parvažiuodamas atostogoms, niekur kitur nenorėdavo viešėti, tik pas jį. Bukontų šeimyna buvo jau pirmiau žinoma mano mamai. Kun. Kazimiero dėdė Adolfas Bukontas buvo mano dėdės (mamos brolio) gimnazijos kolega ir geras draugas ir viešėdavo Medingėnuose, mamai tebesant dar pas tėvus. 1907 m. grįžau iš Šveicarijos. Kun. Milukui pasiūlius, įsteigiau Vilniuje knygyną, bet tai buvo baisiai klaidingas žygis, – aš ir prekyba – tai kaip vanduo ir ugnis. Knygyną likvidavau 1909 m. ir tais pačiais metais palikau Marijampolės progimnazijos vedėja. 1910 m. mirė brolis Vincentas, agronomijos akademijos studentas. Vėl maniausi negalėsianti pakelti tos nelaimės. Susirgau sunkiai Marijampolėje širdies liga ir inkstų uždegimu – daktaras neturėjo vilties bėpagdyti, bet išsikapanojau. Manau, kad Dievas, gailėdamasis manęs, davė man tą ligą: ligos suspausta, tapau dvasiškai bukesnė ir šiaip taip pakėliau savo naująjį skausmą. Ir Vincas buvo retas žmogus – lietuvis patriotas, būtų daug naudos padaręs – toks pat idealus ir nė kiek ne materialistas. Jis buvo man kartu brolis ir sūnus – daug jaunesnis už mane, aš jį mokiau, rengiau į gimnaziją, šelpiau pinigais. 1915 m. parvažiuavau į Židikus ir nuo to laiko čia gyvenau. 1915 m. gale mirė mano Motyna. (...)

Kaimas Plungės rajone, Žlibinų apylinkėje,

Marijos Pečkauskaitės-Šatrijos Raganos
1926 m. vasario 8 d. rašytas laiškas Juozui
Tumui-Vaižgantui – vienintelė rašytojos
autobiografija, kuri pasiekė mūsų laikus.